

Herder-díjas néprajzkutatók, 1992

Köszöntjük a Herder-díjas Barabás Jenőt

A hamburgi F. V. S. alapítvány kuratóriuma és Bécs egyeteme az egyik 1992. évi néprajzi *Herder-díjat* BARABÁS JENŐnek, az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszéke nyugalmazott professzorának adományozta. Mikor erről a kitüntetésről még a múlt év novemberében értesültem, a magyar néprajzi kutatás elmúlt évtizedeinek kétségkívül kimagasló eredményei felett kezdtem gondolkodni. Megerősödött az az évtizedes meggyőződés, hogy ha nem dolgozott volna közöttünk a csendes, mindent átgondoló, a mérlegeléshez kitűnően értő, különböző nézeteket egyeztető, fékentartó, de küzdeni is képes kollégánk és barátunk, BARABÁS JENŐ, akkor a magyar néprajz aligha került volna immár sok esztendeje az európai élvonalba.

BARABÁS JENŐ már az 1950-es évek elején a Múzeumok Országos Központjában, majd a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Bizottságában mint annak titkára kifinomult diplomáciai érzékkel lépte át az akkori idők politikai, ideológiai és személyi akadályait. Magatartásával, reális szemléletével, tudományunk iránti elkötelezettségével felsőbb hatóságainál — ma már szinte meg sem ismerhető mértékben — szakembereknek életlehetőséget, múzeumoknak működési tevékenységet, a kutatáshoz anyagiakat biztosított. Tudományunkat érintő számtalan „párthatározat”, ideológiai „elígazítás” az ő tudományos diplomáciája révén került a papírkosárba vagy látszólagos végrehajtása beleolvadt a jelentések ellenőrizhetetlen mondatsűrűjébe. Mindezt erkölcsi bátorsággal, tisztánlátással, a tudomány iránti hűséggel tette, s erről az etikai bátorságáról ma is számtalanszor meggyőződhetünk.

Ugyanakkor szerényen végezte tudományos munkáját, majd az egyetemi oktatás sok nehézséggel terhelt feladatait.

Alfred Ebenbauer professzor átadja Barabás Jenőnek a Herder-díjat

(Fotó: VOUK, Wien)

Die Universität Wien verleiht auf Beschluß
des Kuratoriums den

GOTTFRIED-VON-HERDER-PREIS

der von der Stiftung F.V.S. zu Hamburg
für verdienstvolles Wirken
im Sinne einer friedlichen Verständigung
unter den Völkern
zur Verfügung gestellt wurde,

für das Jahr 1992

HERRN PROFESSOR DR.

Jenő Barabás

BUDAPEST

In der Persönlichkeit des ungarischen Volkskunde-
und Kulturgeschichteforschers Jenő Barabás
ehrt das Kuratorium die bedeutende Lebensleistung
eines humanistisch wirkenden Wissenschaftlers
von hohem, auch international anerkanntem Range
in der Feldforschung wie in der
Hochschullehre.

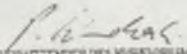
Sie betrifft das geschichtliche Werden
und das gegenwärtige Sein der Madjaren und
aller ihrer vielen Nachbarn und Mitbewohner
im Westen und im weiten Karpatenbogen.

Die mit modernsten Methoden
ethnographischer Kartierung dargestellten Bilder
ihres wirtschaftlichen und sozialen Lebens
zwischen Realien und Geisteskultur
zeigen in seiner Kommentierung die Wesensart
der im Geist Herders
Europa zugewandten Madjaren und
ihrer Nachbarn.

Diese Urkunde ist ausgestellt
am Tage der feierlichen Übergabe des Preises

W. 27. AM 3. MAZINE

VORSITZENDER DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

VORSITZENDER DES JURATIONSAMTES

Tudományos tevékenységét már korábban érzékeltettem (Ethn. 1980), amelynek egyik vonala a település és építkezés területére vezet. A különböző részlettanulmányokon, kutatási útmutatókon át a GILYÉN NÁNDORral írt *Magyar népi építészet* c. munkája (1987) a magyar néprajz egyik klasszikus alkotása, minden oldala a gondolatok tárháza. A *magyar népi építészet korszakai* c. fejezet módszertanilag is útmutatás egész népi kultúránk történeti alakulásának vizsgálatához. Példa arra, hogy a részletkutatásokat miképpen lehet valamely tudományágban összeötvözni.

Kutatásainak másik vonala a néprajzi kartográfia. Több esztendő elölmunkálatok után 1963-ban jelent meg *Kartográfiai módszer a néprajzban* c. könyve, amely megkülönböztetett elismerésben részesült. Egyes részeit több nyelvre is lefordították. A monográfiában és tanulmányaiban kifejti, hogy az atlaszok, a kartográfikus módszer feladata, hogy a kulturális elemek elterjedésének rögzítésével bázisul szolgáljanak a népi kultúra különböző korú rétegeinek szétválasztásához, s képet nyújtsanak a regionális tagolódásról. A térkép elsodorja az öncélú klasszifikálást, s a rendszerezés sablonjait az interpretálás, a gondolkodás eltérő lehetőségeivel helyettesíti. A néprajzi térképeket természetesen össze kell vetni a nemzetiségi, nyelvi, vallási, természetföldrajzi, társadalmi, ipari stb. térképekkel, ha a tér dimenziójában megjelenő tényeket magyarázni kívánjuk.

BARABÁS JENŐ könyvében, részlettanulmányaiban számtalan elméleti gondolat húzódik meg, amelyeket szinte egyetlen könyvbe lehetne összeolvasztani. Mindazt, amit az innovációról, az egyenlőtlen fejlődésről, a kultúrjelenségek társadalmi súlyáról és még sok egyébről elmondott, naprakészen számontartandó alkotó gondolatok, amelyekhez hasonló jelentőségűeket csak a legkitűnőbb kézikönyvekben olvashatunk. Néhány sornyt szeretnék csak ezekből idézni a hazai néprajz ma is dolgozó minden nemzedéke tanulságára. A MTA I. Osztályának Közleményeiben (1967) írta BARABÁS JENŐ: „Ha a tradicionális kultúra fő vonásaiban meg is figyelhető egy európai egység, a részletekben annál nagyobb változottsággal találkozunk. Ennek oka az egyenlőtlen fejlődés, melynek meghatározói a társadalmi és államszervezetben jelentkező különbségek, az eltérő természeti adottságok, a történeti múlt és a pszichikum. Mindezek együttesen kialakítanak helyileg jellegzetes, részleteiben eltérő kultúrákat, amelyek nemzeti keretben is megjelenhetnek, s így etnikus sajátosságként is feltűnhetnek. Az évszázados együttélés során állami, nemzeti keretben, a belső fejlődés menetében szükségszerűen termelődnek új alkotások, amelyek így szintén etnikus kötődésűek lehetnek. De ezek létezését gondos kutatás során lehet csak megállapítani, széleskörű összehasonlító vizsgálat keretében. A diffúzió azonban olyan mértékű volt, hogy az ilyen jellegű fejlődés mértékét nem szabad túlbecsülni. Az állandóan működő integráló és differenciáló erők dialektikus kölcsönhatása során formálódik a helyi kultúra.”

A sokoldalú elméleti megalapozottság, eszmecsere, a megjelentetésért való küzdelem után itt van előttünk a *Magyar Néprajzi Atlasz* I—VI. kötete, 439 térkép. Természetesen ez a monumentális kiadvány több kollégánk értékes munkáját is tükrözi, de a koncepció, az alapelvek, a terepmunka irányítása, az összeműködés megteremtése, a megjelenési forma kidolgozása, s a kiadási nehézségek legyőzése BARABÁS JENŐ munkája, puritán tudósi egyéniségének dokumentuma. Olyan tudós alkotása, aki a hatalmat nem tévesztette össze a tekintéllyel, az eke barázdáló munkáját a gyémántkönyök karcolásával. Mindehhez hozzá kell tennem, hogy BARABÁS JENŐ számtalan nemzetközi fórumon, az Ethnologia Europaea munkaközösségében képviselte a magyar, az európai néprajzi atlasz, s a magyar néprajz egészének ügyét.

Bizonyára mindezeket, s még több más mozzanatot vett tekintetbe a *Herder-díj* kuratóriuma, amikor az 1992. évi *Herder-díjjal* BARABÁS JENŐT, s ezzel néprajztudományunkat is kitüntette.

A *Herder-díjat* 1992. május 5-én adta át BARABÁS JENŐnek a bécsi egyetem rektora, ALFRED EBENBAUER professzor. Az ünnepélyen jelen volt KURT WALDHEIM, Ausztria köztársasági elnöke is. A *Herder-díjasok* tevékenységét WALTER WEISS professzor méltatta. A kitüntetett az 1992/1993. évi tanévre BALOGH BALÁZSt küldi ki az F. V. S. alapítvány ösztöndíjasaként a bécsi egyetemre.

A magyar néprajztudomány nevében kívánok BARABÁS JENŐnek további eredményes tudományos munkásságot, s örömteli esztendőket!

GUNDA BÉLA

Herder-díjat kapott Zmaga Kumer

ZMAGA KUMER 1949 óta dolgozik a ljubljanoi Népzenei Intézetben. Olyan ember, kinek tisztességhez és munkához azonos, szigorú mércéje van; akkor is igényesen dolgozik, ha munkájáért nem remél külön jutalmat. *Herder-díjának*, már csak ezért is mindenki örül. Kollégáitól tudom, hogy nyugdíjazása óta is bejár az Intézetbe és — ingyen — ugyanolyan rendszeresen végzi a munkáját, mint korábban.

Tudományos pályára sokoldalúan felkészült: előbb szlovén irodalom szakon egyetemet végzett, majd a zeneakadémiát is elvégezte. Tudományos munkájában, mind a mai napig, mindkét szakterületét egyformán műveli. Publikációinak hosszú sorában szlovén népdalszövegek elemzéséről, balladákról, énekek rendszerezéséről, német és szlovén népzenei kapcsolatokról ugyanúgy találunk alapvetően fontos munkákat, ahogy a szlovén hangszeres zenéről és hangszerekről is elsősorban az ő írásai nyújtanak korszerű eligazítást. 1966 óta, a Ljubljanoi Egyetem Zenetudományi Tanszékén, oktató munkát is végez, s hogy ezt kezdettől fogva nemzetközileg is elismert színvonalon teszi, az egyebek között abból is látszik, hogy időközben vendégprofesszorként az Innsbrucki Egyetem Zenetudományi Tanszékén is tartott kurzusokat.

Tudományos munkájának alaposságáról a külföldi szakember leginkább a szlovén hangszerekről írt könyve alapján győződhet meg. A könyv szlovén változatában részletes angol nyelvű kivonat található. Ugyanerről a témáról azonban németül is megjelent könyve, a *Handbuch der europäischen Volksmusikinstrumente* c. sorozatban az általa készített összefoglalás viszonylagos kis terjedelmében is — koncentráltan szövegezett, pontos leírásaival, a történeti adatok szakszerű felsorakoztatásával, különösen pedig kitűnő rajz-, fénykép- és kottailusztrációival — egyike a sorozat mintaként használható köteteknek.

Nemzetközi konferenciákon korrektségével, szerénységével, előadásainak, hozzászólásainak fegyelmezetttségével, mások iránti — női mivoltából is dódó — finom tapintatával vonja magára a kollégák tiszteletteljes figyelmét.